

POSTANOWIENIE

Dnia 13 czerwca 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Agnieszka Piotrowska (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Wojciech Katner

SSN Marian Kocon

Protokolant Bogumiła Gruszka

w sprawie z wniosku E. Spółki Akcyjnej z siedzibą w G.
przy uczestnictwie E. K. i A. K.
o ustanowienie służebności przesyłu,
na posiedzeniu jawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 13 czerwca 2018 r.,
na skutek zagadnienia prawnego
przedstawionego przez Sąd Okręgowy w O.
postanowieniem z dnia 5 grudnia 2017 r., sygn. akt IX Ca (...),

"1. Czy zakres obciążenia nieruchomości służebnością przesyłu polegającą na posadowieniu na niej urządzeń elektroenergetycznych obejmuje tylko pas eksploatacyjny, niezbędny przedsiębiorstwu przesyłowemu do właściwego korzystania z urządzeń infrastruktury elektroenergetycznej, czy też do zakresu obciążenia nieruchomości służebnością przesyłu zalicza się pas ochronny linii, w tym także wskazany w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego?
2. Czy ustalając odpowiednie wynagrodzenie za ustanowienie służebności przesyłu dotyczącej urządzeń elektroenergetycznych należy brać pod uwagę ograniczenia właściciela obciążonej nieruchomości w jego uprawnieniach związanych ze sposobem wykonywania władztwa nad nią w obszarze objętym pasem ochronnym wskazanym w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego?"

odmawia podjęcia uchwały.

UZASADNIENIE

E. S.A. w G. wniosła o ustanowienie na jej rzecz - bliżej opisanej we wniosku - służebności przesyłu związanej z przebiegającymi przez nieruchomości uczestników postępowania A. i E. małżonków K. (działki nr (...), objęte trzema odrębnymi księgami wieczystymi prowadzonymi przez Sąd Rejonowy) urządzeniami elektroenergetycznymi (linią wysokiego napięcia) w zamian za jednorazowe wynagrodzenie w kwocie 12 000 zł. W odpowiedzi na wniosek uczestnicy wnieśli o ustanowienie na rzecz wnioskodawcy służebności przesyłu związanej z opisanymi urządzeniami na okres nie dłuższy niż 20 lat za wynagrodzeniem płatnym przez cały okres trwania służebności w kwotach po 33 508,26 zł rocznie.

Postanowieniem z dnia 30 grudnia 2016 r., Sąd Rejonowy w O. ustanowił na rzecz wnioskodawcy na nieruchomościach uczestników postępowania, stanowiących działki o nr (...), służebność przesyłu polegającą na korzystaniu przez wnioskodawcę z usytuowanych na wskazanych wyżej działkach linii energetycznych wysokiego napięcia i urządzeń o przebiegu i obszarze przedstawionym na projektach obszarów służebności przesyłu, sporządzonych przez biegłego sądowego J. K., znajdujących się na kartach (...) akt sprawy, stanowiących integralną część orzeczenia, w celu obsługi wskazanych linii, w tym możliwości wstępu na te działki wraz z koniecznym sprzętem w celu wykonywania czynności technicznych związanych z eksploatacją, modernizacją, naprawą, konserwacją, remontami i przebudową linii, budynku i urządzeń zgodnie z ich przeznaczeniem. Zasądził także od wnioskodawcy na rzecz uczestników kwotę 167 376 zł tytułem jednorazowego wynagrodzenia za ustanowienie służebności przesyłu oraz orzekł o kosztach postępowania. Sąd Rejonowy przyjął w ślad za opinią biegłego szerokość pasa służebności na 36,40 m.

W apelacji wniesionej od tego postanowienia, wnioskodawca zarzucił naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. przez dokonanie wadliwej oceny materiału dowodowego i wadliwych ustaleń faktycznych w zakresie obszaru służebności (ustalonej w oparciu o kwestionowaną przez wnioskodawcę opinię biegłego), bez uwzględnienia obszaru faktycznie niezbędnego wnioskodawcy do wykonywania tego prawa, wyznaczanego m.in. szerokością pasa służebności, która powinna wynieść 8 m, a nie 36,40 m. Zakwestionował także, jako nadmierną, wysokość ustalonego

przez Sąd jednorazowego wynagrodzenia za ustanowienie służebności. W apelacji zarzucono także uchybienie art. 305¹ k.c. przez ustanowienie służebności przesyłu, polegającej na korzystaniu przez wnioskodawcę w oznaczonym zakresie z nieruchomości obciążonej, zgodnie z przeznaczeniem urządzeń służących do doprowadzania lub odprowadzania energii elektrycznej wyłącznie w oparciu o wyliczenia i wnioski dokonane przez biegłego sądowego z zakresu energetyki, odwołującego się do rozporządzenia Ministra Infrastruktury w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy podczas sytuowania stanowisk pracy, zarządzenia Ministra Górnictwa w sprawie szczegółowych wytycznych projektowania i eksploatacji urządzeń elektromagnetycznych w zakresie ochrony ludzi i środowiska przed oddziaływaniem pola elektromagnetycznego oraz miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, podczas gdy korzystanie przez przedsiębiorcę w oznaczonym przez Sąd na potrzeby służebności przesyłu zakresie z nieruchomości obciążonej powinno uwzględniać to, w jaki sposób przedsiębiorca wykorzystuje te urządzenia. Apelujący postawił ponadto zarzut naruszenia art. 305² k.c. przez jego niewłaściwe zastosowanie i oparcie się przez Sąd Rejonowy wyłącznie na wyliczeniach biegłego, podczas gdy odpowiednie wynagrodzenie powinno przede wszystkim uwzględniać kwotę zaproponowaną przez wnioskodawcę oraz zastrzeżenia, które były przez niego formułowane na etapie postępowania przed Sądem pierwszej instancji.

Przy rozpoznaniu apelacji wnioskodawcy Sąd drugiej instancji powziął wątpliwości, które na podstawie art. 390 § 1 k.p.c. przedstawił Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia w formie zagadnienia prawnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W orzecznictwie Sądu Najwyższego oraz nauce prawa ugruntowane jest stanowisko, zgodnie z którym, przedstawione Sądowi Najwyższemu zagadnienie prawne powinno mieć charakter abstrakcyjny, dotyczyć wykładni przepisów prawa oraz mieć znaczenie dla wyniku sprawy rozpatrywanej przez sąd drugiej instancji ze względu na integralny związek między rozstrzygnięciem tego problemu i rozpoznawanym środkiem odwoławczym (por. uchwały Sądu Najwyższego z dnia 17 grudnia 1991 r., III CZP 129/91, niepubl.; z dnia 11 lutego 1999 r., III ZP 39/98, OSNAP 2000 r., nr 7, poz. 284 oraz z dnia 15 października 2002 r., III CZP 66/02,

niepubl.). Ustawodawca uzależnił więc skuteczność skorzystania z instrumentu przewidzianego w art. 390 § 1 k.p.c. od wystąpienia w sprawie poważnych wątpliwości prawnych oraz niezbędności oczekiwanej odpowiedzi dla wyniku sprawy. Przymiotnik kwalifikujący "poważne" oznacza powinność wykazania przez Sąd pytający, że istnieją zasadnicze trudności w ich wyjaśnieniu przy wykorzystaniu przyjętych metod wykładni, zwłaszcza w sytuacji, gdy możliwa jest różna interpretacja budzących wątpliwości przepisów, przy czym za każdą z możliwych interpretacji przemawiają doniosłe, w ocenie sądu odwoławczego, argumenty prawne, gdy ponadto brak jest wypowiedzi Sądu Najwyższego, odnoszących się do dostrzeżonego zagadnienia prawnego, albo, w tym zakresie, orzecznictwo Sądu Najwyższego jest sprzeczne, nie ma też jednolitego i przekonującego sąd odwoławczy, stanowiska nauki prawa dotyczącego tej kwestii (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 16 maja 2012 r., III CZP 19/12, nie publ., oraz z dnia 12 maja 2011 r., III CZP 9/11, nie publ.). W razie pojawienia się zwykłych wątpliwości interpretacyjnych, sąd drugiej instancji jest obowiązany rozwiązywać je we własnym zakresie z wykorzystaniem wiedzy, jaką niosą same przepisy oraz ich rozumienie w dotychczasowym orzecznictwie Sądu Najwyższego i nauce prawa; w takich okolicznościach nie ma podstaw do formułowania zagadnień prawnych, o których mowa w art. 390 § 1 k.p.c. (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 9 kwietnia 2010 r., III CZP 17/10, niepubl. oraz z dnia 29 października 2009 r., III CZP 74/09, niepubl.).

W świetle przedstawionych rozważań nie ma podstaw do stwierdzenia, że w rozpatrywanej sprawie istotnie wystąpiło budzące poważne wątpliwości i nie rozwiązane dotychczas w orzecznictwie zagadnienie prawne, wymagające podjęcia uchwały przez Sąd Najwyższy. Wątpliwości Sądu Okręgowego dotyczą zakresu obciążenia nieruchomości (przez fizyczne określenie jej części) służebnością przesytu związaną z usytuowanymi na nieruchomościach uczestników urządzeniami elektroenergetycznymi, w postaci przewodów linii wysokiego napięcia 110 kV i mają swoje źródło w dwóch różnych opiniach biegłego, dotyczących tych samych nieruchomości i urządzeń, a odmiennie ustalających zakres terytorialny obciążenia służebnością (pas służebności). Wątpliwości prawne sformułowane przez Sąd drugiej instancji w przedstawionym zagadnieniu zostały już rozstrzygnięte

w orzeczeniach Sądu Najwyższego, przede wszystkim w uchwale z dnia 11 grudnia 2015 r., III CZP 88/15, OSNC 2016, nr 12, poz. 144 oraz w postanowieniach z dnia 18 maja 2016 r., V CSK 531/15, OSNC-ZD 2018, nr 1, poz. 14, z dnia 9 sierpnia 2016 r., II CSK 770/15, (niepubl.) oraz z dnia 10 listopada 2017 r., V CSK 333/17, (niepubl.). Należy podzielić sformułowane w nich poglądy, zgodnie z którymi powierzchnia nieruchomości zajęta pod służebność powinna odpowiadać warunkom eksploatacji sieci przyjętym w przedsiębiorstwie, będącym właścicielem urządzeń przesyłowych. Przestrzeń, w jakiej przedsiębiorca przesyłowy może poruszać się, realizując przysługującą mu służebność przesyłu, powinna być oznaczona w sentencji postanowienia; w przestrzeni tej właściciel nieruchomości obciążonej nie może podejmować działań utrudniających lub uniemożliwiających przedsiębiorcy przesyłowemu wykonywanie służebności. Rozmiar tej przestrzeni to zwykle pasy gruntu rozpościerające się wzdłuż napowietrznych linii elektroenergetycznych lub wokół słupów przesyłowych. Tak wyznaczone pasy gruntu wyznaczają granice wykonywania służebności, której treść wynika z sentencji postanowienia. Korzystanie z pasów nieruchomości znajdujących się pod liniami przesyłowymi będzie możliwe tylko wtedy, gdy okaże się to niezbędne dla prawidłowego funkcjonowania tych linii; w żadnym razie określenie granic tych pasów nie uprawnia przedsiębiorcy do stałego z nich korzystania.

Służebność przesyłu jest służebnością czynną, zaś art. 305¹ k.c. nie rozstrzyga *expressis verbis*, jak szeroki jest zakres obciążenia nieruchomości tym ograniczonym prawem rzeczowym, stąd skonkretyzowanie treści służebności następuje przy jej ustanowieniu, stosownie do rodzaju urządzeń przesyłowych, ich przebiegu, zakresu potrzeb przedsiębiorcy przesyłowego oraz innych ewentualnie okoliczności, każdej indywidualnie rozpatrywanej sprawy. Powierzchnia nieruchomości zajęta pod służebność powinna umożliwiać przedsiębiorcy posadowienie urządzeń, prawidłowe korzystanie z nich, ich konserwację, naprawę, modernizację oraz usuwanie awarii. Zakres obciążenia nieruchomości służebnością przesyłu, będącą służebnością czynną, ustanowioną dla urządzeń infrastruktury elektroenergetycznej, obejmuje uprawnienie do określonych działań dotyczących nieruchomości obciążonej, nie obejmuje natomiast innych jeszcze ograniczeń prawa własności, wynikających z odmiennych przyczyn niż to ograniczone prawo rzeczowe,

a zatem ograniczeń własności związanych z oddziaływaniem linii elektroenergetycznej na otoczenie, polegających m.in. na ograniczeniu właściciela - w strefie ochronnej - w możliwości dokonywania w stosunku do nieruchomości określonych działań (np. zabudowy). Ograniczenia te są niezależne od tytułu prawnego przedsiębiorcy przesyłowego do korzystania w ramach służebności przesyłu z nieruchomości, na której są umiejscowione urządzenia przesyłowe i nie są objęte treścią służebności obciążającej tę nieruchomość.

Z treści drugiego zagadnienia wynika, że Sąd drugiej instancji wiąże kwestię wysokości odpowiedniego wynagrodzenia za ustanowienie służebności przesyłu z odpowiedzią na pierwsze zagadnienie. Z bogatego i ustabilizowanego orzecznictwa Sądu Najwyższego wynika, że wynagrodzenie jest ustalane w związku z ustanowieniem na podstawie postanowienia sądu służebności przesyłu jako tytułu prawnego do korzystania przez przedsiębiorcę przesyłowego z cudzej nieruchomości, w zakresie niezbędnym do eksploataowania urządzeń i wykonywania innych – wymienionych wyżej przykładowo – czynności. Ustawa nie wskazuje kryteriów ustalania wysokości tego wynagrodzenia, które jest, co należy podkreślić, wynagrodzeniem za obciążenie nieruchomości ograniczonym prawem rzeczowym. Oznacza to, że wynagrodzenie powinno być ustalane każdorazowo indywidualnie i dostosowane do okoliczności, w tym zakresu, charakteru i trwałości obciążenia, jego uciążliwości, wpływu na ograniczenie korzystania z nieruchomości przez właściciela, a także zmniejszenia jej wartości. Uwzględnić należy, czy urządzenia przesyłowe służą także zaspokojeniu potrzeb właściciela nieruchomości obciążonej (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 5 kwietnia 2012 roku, II CSK 401/11, niepubl., z dnia 27 lutego 2013 r., IV CSK 440/12, niepubl., z dnia 8 lutego 2013 r., IV CSK 317/12, niepubl., z dnia 20 września 2012 roku, IV CSK 56/12, niepubl. oraz z dnia 18 kwietnia 2012 r., V CSK 190/11, niepubl.).

Z podanych przyczyn orzeczono, jak w sentencji.

aj

r.g.